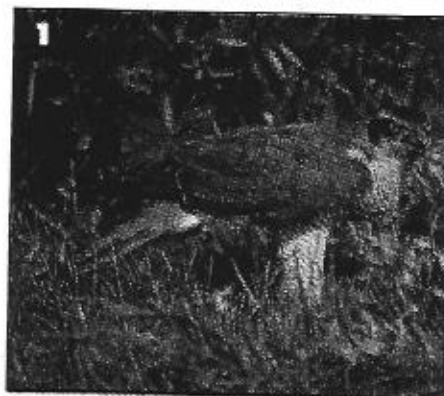

Grabljivice

Na temelju ankete, nedavno provedene u 30 evropskih zemalja, sakupljeni podaci o promjeni areala, ugroženosti i brojnosti 377 vrsta ptica među kojima su najugroženije grabljivice. Analizirano je da od 37 vrsta evropskih grabljivica 54,3 posto pokazuje opadanje, a samo 5,7 posto (dvije vrste: škanjac mišar i eja močvarica) porast

Piše: Velid Delić

vaca, dok su na području BiH, u posljednjih stotinjak godina, zabilježene na gniježdenju 23 vrste koje će ovdje biti opisane.

Također je važno istaći da su na temelju ankete, nedavno provedene u 30 evropskih zemalja, sakupljeni podaci o promjeni areala, ugroženosti i brojnosti 377 vrsta ptica među kojima su najugroženije grabljivice. Analizirano je da od 37 vrsta evropskih grabljivica 54,3 posto pokazuje opadanje, a samo 5,7 posto (dvije vrste: škanjac mišar i eja močvarica) porast.

Imajući u vidu iznesene podatke trebalo bi se prisjetiti da su (ne baš tako davno) u nekim od anketiranih zemalja gotovo sve ptice grabljivice bile stavljene izvan zakona. Naime, proglašene su životinjskim vrstama koje nanose štete nekim granama privrede, među njima i lovstvu. Stoga su kontinuirano i sistematski uništavane.

Tek u posljednje dvije do tri decenije, uvidjevši neodrživost

Današnje živuće ptice grabljivice na području Evrope pripadaju redu sokolovki (Falconiformes), a razvrstane su u tri porodice:

1. Porodica jastrebovi (Accipitridae) u kojoj se naleže jastrebovi, škanjci, lunje, eje i orlovi.
2. Porodica sokolovi (Falconidae) koja se dijeli na prave sokolove i vjetruše.
3. Porodica supovi (Aegypidae) sa vrstama: crkavice, kostoberine i supovi.

Prema rezultatima istraživanja (Makatsch, 1994.) u Evropi gnijezdi 37 vrsta grabli-

takve prakse koja je uveliko narušavala ustaljeni odnos stalne zajednice živih bića u slobodnoj prirodi, do danas su u većini evropskih zemalja sve vrste evropskih grabljivica pod trajnom zakonskom zaštitom, što podrazumijeva da ih se ne smije loviti niti na bilo koji način ugrožavati.

Što se tiče današnjeg stanja grabljivica kod nas, uzimajući u obzir i očigledne promjene staništa evidentno je da su se neke vrste orlova povukle sa naših prostora kao i manji broj vrsta ostalih grabljivica. Zatim su dvije vrste supova (crkavica i kostoberina) izumrle još u prošlom stoljeću, a treća (bjeloglavi sup) prorijeden je i očekivati je (nažalost) i njegovo izumiranje. Mnoge vrste grabljivica brojnije su za vrijeme selidbe dok neke i zimuju. Izuzetak čini samo jedna vrsta - škanjac mišar, čiji je broj u konstantnom porastu.

1. Jastreb kokošar - *Accipiter gentilis* † njemački: Habicht

Redovna je gnjezdarica većeg dijela naše zemlje, osim južnih dijelova Hercegovine. Na gniježdenju nije osobito brojan, ali je zimi brojniji zbog dolaska sjevernijih populacija. Tada se vidi gotovo u čitavoj zemlji.

Plitko, široko gnjezdo od granja i pruća pravi na drveću. Gnjezdo oblaže zelenim grančicama i travom. Od sredine aprila do početka maja snese tri

do četiri zelenkasto-bijela jaja, većinom bez pjega (56,6mm x 42,7mm). Ženka i mužjak sjede na jajima 35 do 38 dana i brinu se o mladim čučavcima koji izlijeću iz gnjezda sa šest do sedam sedmica.

Hrani se pticama veličine drozda do fazana (hvata ih u letu i na tlu), sisavcima do veličine zeca. U seoskim naseljima hvata domaću perad. U nedostatku druge hrane jede i strvine. Ulovljeni plijen obično odnosi i jede na skrovitom mjestu. Ako pri tome bude poplašen plijenu se ponovo vraća.

2. Kobac ptičar - *Accipiter nisus* njemački: Sperber †

Gnijezdi u čitavoj zemlji osim nekih dijelova Hercegovine. Posvuda je brojniji za vrijeme selidbe i zimi.

Malo gnjezdo od suhog pruća i grančica pravi na drveću, tik uz deblo. Koristi takva napuštena gnjezda sivih vrana i golubova grivnjaša. Snese od maja do juna četiri do šest bijelih jaja s tamnim mrljama (39,8mm x 31,8mm). Ženka sjedi na jajima 31 do 35 dana. Mužjak donosi hranu ženki sve do prvih 10 dana po izlijeganju mladih, jer ih tada sa donesenom hranom isključivo hrani ženka. Dalje se o mladima, koji izlijeću iz gnjezda nakon pet do šest sedmica, brinu oba roditelja.

Prehrana su male ptice pjevice i krupni kukci (koje hvata većinom u letu), te sitni sisavci.

3. Kratkoprsti kobac - *Accipiter brevipes* njemački: Kurzfangsperber †

Ova vrsta je rijetka gnjezdarica i selica južne Hercegovine. Pri selidbi je bilježen samo u nekoliko navrata u unutrašnjosti zemlje. U gnjezdilištu boravi od druge polovine aprila do sep-

puževima, crvolikim životinjama, rjede pticama. U nedostatku druge hrane, osobito kada je zemlja prekrivena snijegom, pronalazi i jede strvine.

5. Škanjac osaš - Pernic apivorus
njemački:

Wespenbussard

Malobrojan je na gniježdenju u šumovitim predjelima Posavine. Selica je, a u gnjezdilištima boravi od maja do oktobra. Za vrijeme selidbe, u aprilu, maju, septembru i oktobru, vida se pojedinačno, rjede u malim grupama u mnogim krajevima, osobito na jugu zemlje. Zimuje u tropima Afrike.

Gnijeздо od šiblja i granja pravi visoko na bjelogoričnom drveću. Uz rub gniježda zataknute zelene grančice kao zaštitu od sunca. Od maja do juna snese dva žučkasto-bijela jaja sa smeđim pjegama (50,8mm x 41mm). Mužjak i ženka leže na jajima 28 do 31 dan i brinu se o mladim čučavcima koji sa šest sedmica izlijeću iz gniježda, ali se do potpunosti samostalnosti vraćaju zbog hranjenja i noćenja.

Prehrana su saće pčela, osa i bumbara, odrasle pčele, ose i bumbari, kao i ostali kukci. Povremeno jede male gmazove, miševе, mlade ptice i crvolike životinje.

6. Ridi škanjac - Buteo rufinus

njemački: *Adlerbussard*

U literaturi postoje podaci o gniježdenju ove vrste na području Hercegovine (Reiser, 1939.). Krajem prošlog stoljeće spominjan je kao rijetka i malobrojna gnjezdarica (Hirtz, 1936.). Od tada je samo u nekoliko navrata vidan za vrijeme selidbe (april, avgust).

Gniježdi se na stijenama, niskom drveću i grmlju. U aprilu snese tri do četiri bjelkasta jaja sa tamnosmeđim pjegama i tačkama (60,2mm x 48,1mm). Mužjak i ženka sjede na jajima 30 do 32 dana i brinu se o mladima do njihove samostalnosti.

Hrani se sitnim sisavcima, malim pticama i gmazovima.

Budući da nema novijih opažanja o gniježdenju rideg škanjca kod nas, logično je zaključiti da je nestao sa prostora (Hercegovina) gdje je nekada gnjezdio, pa ga možemo smatrati našom bivšom gnjezdarićom.

7. Crvena lunja - Milvus milvus

njemački: *Roter Milan*

Malobrojna je gnjezdarica u sjevernim područjima naše zemlje. U srednjoj Posavini gnjezde dva do tri para, a češća je za vrijeme selidbe. Također je u unutrašnjosti i na jugu zemlje redovito bilježena za migracije (april, avgust). U donjem toku Neretve vidana je i zimi. Inače, u području gniježdenja se zadržava od aprila do avgusta.

Zimuje u zoni sredozemlja i sjevernoafričkim predjelima.

Gnijeздо od šiblja gradi u krošnjama visokog starog drveća, na livadama ili po rubovima šuma, katkada u blizi-

ni seoskih naselja. U drugoj polovini aprila ili početkom maja snese dva do četiri prljavo-bijela jaja s malo smeđkastih pjega (56,6mm x 44,6mm). Ženka sjedi na jajima 28 dana, a mužjak je hrani povremeno. Oba roditelja brinu se o mladim čučavcima koji su samostalni između sedam i osam sedmica.

Prehrana su sitni sisavci (mišoliki glodari), male ptice, žabe, puževi, crvolike životinje, strvine. Hvata i sitnu perad, naročito u vrijeme gniježdenja i hranjenja mladih.

8. Crna lunja - Milvus migrans

njemački: *Schwarzen Milan*

Redovita je gnjezdarica i selica u većem dijelu Posavine uz rijeke, ribnjake i močvare. Zadržava se od marta do avgusta. Na jugu zemlje zabilježena je za vrijeme selidbe (mart, avgust, septembar). Zimuje u južnim krajevima Afrike, djelimično u području Sredozemlja.

Gnijeздо od pruca pravi na drveću blizu vode. Oblaže ga biljnim vlakancima, travom, krpama i perjem. Od aprila do početka maja snese dva do četiri bijela jaja sa malo tamnih pjega i šara (54,1mm x 43,1mm). Ženka sjedi na jajima oko 28 dana, mužjak je hrani, a rjede i on sjedi. Oba roditelja brinu se o mladima koji se osamostale sa osam sedmica.

Hrani se ribama, žabama, sitnim sisavcima, pticama močvaricama, ostacima hrane drugih ptica grabljivica, krupnijim kukcima i strvinom.

Nastavlja se

tembra, a zimuje u sjevernoj Africi.

Gniježdi se na drveću. Sredinom maja do početka juna snese dva do četiri plavkastobijela jaja (39,5mm x 31,7mm). Ženka sjedi na jajima 30 do 32 dana. Mužjak i ženka brinu se o mladim čučavcima koji se osamostale sa šest sedmica.

Hrani se velikim kukcima,

guštericama i sitnim sisavcima, rjede pticama.

4. Škanjac mišar - Buteo buteo

njemački: *Mausebussard*

Gnjezdarica je gotovo u čitavoj zemlji, uz rubove šuma, od ravničarskih do brdskih, te uz šumovite obale rijeka i stajaćica. Škanjci pri selidbi u većem broju doljeću sa sjevera u mnoge naše krajeve, a češće i zimuju.

Gnijeздо od granja i šiblja pravi na drveću, oblaže ga travom i dlakama. Od aprila do početka maja snese dva do četiri bijela jaja sa sivo-smeđim mrljama (56mm x 44,7mm). Mužjak i ženka sjede na jajima 28 do 31 dan i brinu se o mladim koji postanu samostalni u osmoj sedmici života.

Hrani se sitnim sisavcima (voluharice, miševi, pacovi, krlice), žabama, guštericama,